

PSYKOANALYSENS DANNELSER

Læsning af Jacques Lacans « Les Écrits techniques de Freud ».

I det forgangne studieår har Psykoanalysens Dannelser koncentreret sig om undersøgelsen af Sigmund Freuds psykoanalytiske klinik. Vi har læst nogle af Freuds skrifter fra hans rapport om studierejsen til Paris i 1885-86, over bl.a. nogle skelsættende breve til Wilhelm Fließ fra 1897, uddrag af afhandlingerne om seksualteori, indførelsen af narcissismen og om fortrængningen til neurotikernes familieroman og analysen af Goethes barndomserindring fra *Dichtung und Wahrheit*. Alt sammen er blevet læst med vægten på Freuds kliniske overvejelser og redegørelser for forholdene mellem sygdomsbilleder, nosografi og nosologi og de metapsykologiske udviklinger, som undersøgelseerne har givet stødet til.

I sig selv er dette program fyldestgørende nok til at lægge grunden til at fortsætte undersøgelseerne af Freuds kliniske udvikling – men denne gang med vægten lagt på spørgsmålet om ‘den psykoanalytiske teknik’, altså spørgsmålet om begrundelserne for den teknik, der fremtræder som ‘håndteringen’ af psykoanalysens metode. Denne linje vil vi følge i det kommende år, men der er dog flere grunde til at dette er velvalgt.

Idet vores læsning i det omtalte studieår 2016-2017 har koncentreret sig om Freuds kliniske udvikling med hensyn til tvangsneurose og fobi, har vi også stiftet bekendtskab med Freuds *Bemærkninger om et tilfælde af tvangsneurose*, som har fået kælenavnet *Rottemanden*, fordi Freuds patient bl.a. lider under tvangstanker, der er organiseret omkring en rottefantasi. Og vi afsluttede året med en læsning af et foredrag, som Jacques Lacan holdt den 4. marts 1953 med titlen ”Le mythe individuel du névrosé ou poésie et vérité dans la névrose” [Neurotikerens individuelle myte]; foredraget blev holdt ved en konference inden for rammerne af Collège philosophique de Jean Wahl.

Lacan fremlagde bl.a. en alternativ tolkning af Freuds sygehistorie (idet han ikke lagde vægten på spørgsmålet om rottefantasien, men på et spørgsmål om en ubetalt gæld), i en bestræbelse på både at berette om noget nyt, der udspringer af hans erfaring som analytiker, og et forsøg på at uddybe den teoretiske undervisning vedrørende det, der præsenterer sig som ”analysens grundlæggende virkelighed”, som han siger i indledningen. Der er altså tale om udpræget kliniske overvejelser.

Foredraget om ”Neurotikerens individuelle myte” var ikke det eneste, Lacan holdt i 1953 – i det hele taget var dette år skelsættende i Lacans kliniske, teoretiske og organisatoriske arbejde. I begyndelsen af 1950’erne var der en voksende uenighed, bl.a. om dannelsen af et psykoanalytisk institut, blandt medlemmerne af Société Parisienne de Psychanalyse (SPP), hvor også Lacan var medlem. Skønt Lacan ikke ønskede en splittelse af foreningen, blev han tvunget ind i oppositionsgruppen på grund af en strid med formanden, Sacha Nacht om sessionernes varighed. Efter et års stridigheder og et mistillidsvotum forlod fem af medlemmerne foreningen i juni 1953, blandt dem Lacan, Daniel Laga-

che og Françoise Dolto. De gav deres nye forening navnet Société Française de Psychanalyse (SFP); en uforudset følge af splittelsen var, at den nye forening, SFP ikke uden videre kunne opnå medlemskab af den internationale sammenslutning, IPA. Dette førte til års ubehagelige forhandlinger og intimiderende undersøgelser over for den nye forening, men især over for Lacan.

Straks efter dannelsen af den nye forening, SFP, leverede Lacan, den 8. juli 1953, en første såkaldt videnskabelig meddelelse for selskabet. Det var et foredrag med titlen "Le symbolique, l'imaginaire et le réel", og det var Lacans første præsentation af den "triade", som skulle komme til at fungere som en af ledetrådene i hans fortsatte undersøgelser; de tre 'registres' indbyrdes forhold ændrede sig undervejs og deres indbyrdes vægtforhold skiftede indtil endelig denne opfattelse afløstes af forestillingen om den 'borromæiske knude'.

I løbet af sommeren udarbejdede Lacan det foredrag, han var blevet inviteret til at holde for "De fransktalende psykoanalytikeres Kongres", senere udvidet til at omfatte de romansk-talende psykoanalytikere samt Holland. Da han så – modsat det som nogen, der var forblevet i den gamle forening, forventede – i september 1953 faktisk dukkede op i Rom på universitetets psykologiske institut, for som hovedtaler at holde det traditionelle teoretiske foredrag, der længe havde været planlagt inden for "Kongressens" rammer, var det ikke kun som et ledende medlem af en ikke-IPA akkrediteret nystiftet forening, men også med støtte fra en mængde analysander og studerende, som allerede på den tid samledes omkring Lacans undervisning. Og det var tillige med et foredrag, som grundlagde en ny opfattelse af forholdet mellem psykoanalysens teori og metode, allerede indeholdt i titlen "Talens og sprogets funktion og felt i psykoanalysen".

Ti år senere, under seminaret om angsten 1962-63, omtaler Lacan sit foredrag i forbindelse med spørgsmålet om placeringen af psykoanalysen blandt videnskaberne. Under den 22. maj 1963 siger Lacan (i den engelske oversættelse):

"[...] this is what emerges from what I was introducing earlier as constituting the necessity of our research, namely not to abandon what in a certain text, which is none other, after all, than the foundational text of a society, my own, the one which is the reason why I am here in the position of giving you this teaching: the fact is that in the principle which determines the very necessity of a teaching, if there is in the first place the necessity of correctly situating psychoanalysis among the sciences, this can only happen by *submitting its technique to the examination of what it really [en vérité] presupposes and accomplishes*.

[...] This text appears to me to be fundamental; for *what this technique presupposes and accomplishes in fact is our supporting point*, the one around which we ought to make revolve the whole arrangement, even the structural one, of what we have to deploy.

If we overlook the fact that *what is involved in our technique, is a handling, an interference, indeed at the limit, a rectification of desire*, but which leaves entirely open and in suspense the notion of desire itself and which necessitates its perpetual putting in question, we will undoubtedly, on the one hand wander about in the infinite network of the signifier or, going back to the beginning, relapse into the most ordinary paths of traditional psychology."¹

---

¹ *The Seminar of Jacques Lacan, Book X Anxiety 1962-1963*, translated by Cormac Gallagher from unedited French typescripts. 22 May 1963. Mine kursiveringer. Det er faktisk netop samme år, natten til den 20. november 1963, at Lacan modtager meddelelsen om, at han (af flertallet af sine egne) er blevet frataget

Spørgsmålene drejer sig således om undersøgelsen af hvad, der er den psykoanalytiske tekniks *forudsætninger* og hvad denne 'i sandhed' kan frembringe. Det er spørgsmålet om teknikken, som hele det psykoanalytiske arrangement bør dreje sig om – og ikke, som det blev fremført igen og igen af navnlig den angelsaksiske skole, at arrangementet, *the setting*, allerede i sig selv dannede grundlaget for teknikken, ja skulle opfattes som en væsensbestanddel af denne, allerede *før* spørgsmålet om de teoretiske forudsætninger for den psykoanalytiske teknik var afklaret, altså hvad der begrundes psykoanalysens sandhed.

Et andet forhold, der tillige forlanges undersøgt og klarlagt, drejer sig om det subjektive *ønske*, der når alt kommer til alt er et forhold der 'håndteres' eller endda berigtiges i og med den analytiske teknik – for kun et begreb om ønsket (begæret / begæren) kan standse en uendelig gliden rundt i signifikanternes netværk og modvirke at undersøgelsen forfalder til traditionel universitetspsykologi.

Det spørgsmål, der igen rejser sig er nemlig, hvilken videnskab der kan rumme Freuds psykoanalyse. Det var Freuds egen opfattelse, at psykoanalysen var en videnskab *sui generis*, den må gå sin egen 'ganske særegne vej', som han sagde allerede i de amerikanske forelæsninger i 1909. En placering af psykoanalysen blandt videnskaberne, som Lacan taler om i seminaret i 1963, har en undersøgelse og afklaring af Freuds psykoanalytiske tekniks forhold til metapsykologien som forudsætning.

Og denne undersøgelse var netop, hvad Lacan satte sig for i 1953, i det første af de seminarer han skulle komme til at holde de følgende ti år i foredragssalen på Centre Hospitalier Sainte-Anne, hvor han havde arbejdet som psykiater. Den 18. november 1953 – otte måneder efter foredraget om neurotikerens individuelle myte, fem måneder efter splittelsen i Société Parisienne de Psychanalyse (SPP) og dannelsen af den nye forening Société Française de Psychanalyse (SFP), fire måneder efter foredraget om 'det symboliske, det imaginære og det reelle' og tre uger efter talen i Rom om "Talens og sprogets funktion og felt i psykoanalysen" indledte Lacan et seminar, der havde Freuds tekniske skrifter som omdrejningspunkt. Seminaret indledte også, mere officielt, det projekt Lacan lancerede under titlen "Retour à Freud", hvis hovedsigte var – endnu engang – at læse Freuds tekster for hvad der faktisk står i dem for således at forstå, hvilke antagelser og teoretiske forudsætninger Freud havde set sig tvunget til at opstille vis à vis de kliniske og metodiske spørgsmål han blev konfronteret med.

Vi vil forsøge at følge Lacan i seminaret om Freuds tekniske skrifter, fra årsskiftet 1953/1954 indtil sommerpausen i juli 1954. Vi vil gøre det på samme måde som foreslået af Lacan – nemlig ved at læse hans seminar² og i tilknytning hertil læse de af Freuds skrifter, som Lacan henviser til eller behandler undervejs.

---

positionen som læreanalytiker i SFP. Dette var prisen for, at SFP kunne få status som "French Study Group" i forhold til IPA. På netop denne dag indledte Lacan et nyt seminar med titlen "Les noms du père", men sessionen den 20. november skulle blive den eneste i seminaret. Allerede til indledning kundgjorde Lacan, at det ville blive det sidste seminar, han ville holde. Imidlertid, efter en pause, indledte han den 15. januar 1964 en ny seminarække – "Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse" – med et "præliminært spørgsmål", nemlig: Er jeg kvalificeret til at undervise i dette emne? – et retorisk spørgsmål for så vidt, men nødvendigt for at understrege, at en underviser / læreanalytikers autoritet og legitimitet i spørgsmålet om psykoanalysen *så langt fra* hjemles af et medlemskab af en vilkårlig sammenslutning, uanset hvor megen autoritet denne tillægger sig selv. Seminaret var også blevet flyttet til andre lokaler i École pratique des Hautes Études.

² Vi benytter The Seminar of Jacques Lacan, Book 1, Freud's Papers on Technique, 1953-1954, Norton Paperback (1991).

Der er udarbejdet nærværende kompendium, som indeholder de af Freuds skrifter som Lacan behandler eller henviser udførligt til i løbet af seminaret. Andre tekster, som Lacan refererer til eller omtaler og kritiserer, findes tilgængelige i en Dropbox for Psykoanalytisk Dannelsers deltagere.

Peter Andreasen

Syttende tirsdage fra kl. 19 til 21, fra september 2017 til maj 2018

(dvs. den 3/9, 19/9, 3/10, 24/10, 7/11, 21/11, 5/12 og 19/12 (2017) samt den 16/1, 30/1, 20/2, 6/3, 20/3, 10/4, 24/4, 8/5 og 22/5 (2018)).

Koordineret ved Frank Grohmann og Peter Andreasen

